

ČASOPIS SPOLKU IDEALISTÉ
▲ ▲ ▲ 01/2018 ▲ ▲ ▲ LÉTO
IDEALISTE.CZ ▲ ▲ ▲ ZDARMA

IDEA

města

IDEA	<u>EDITORIAL</u>	Místo pro život	3	
	<u>IDEALISTÉ</u>	Spolek Idealisté	4	
		Anketa: Život v zahraničí	5	
		Exekuce: Idealistický manifest	6–7	
	<u>NÁZORY A KOMENTÁŘE</u>	Demokracie na pracovišti	8	
		Evropa ve spirále nacionalismů	21	
		Oko za zub, zub za oko	22–23	
		Škola bez hranic	24	
		Rovnost šancí jako cíl integrace	24	
		Devadesátky versus Evropská unie	25	
	<u>TÉMA ČÍSLA – MĚSTO</u>	Udržitelné a sociálně spravedlivé město	10–11	
		Nejistá sezóna poválečné architektury	12–13	
		Rozhovor: David Gaberle	14–15	
		Více umění ve veřejném prostoru	16	
		Ideální město	17	
		Železnice – nevyužitý potenciál regionů	18–19	
	<u>KULTURA</u>	Kinematografie kuchyňského dřezu	26	
		Zaklínání (se) velkými slovy	27	

TIRÁŽ

vydáno vlastním nákladem spolku Idealisté

idea@idealiste.cz

grafika, layout: Jiří Mašek

obálka čísla a suplementu: David Gaberle

tisk: Grafotechna

ročník II, číslo 1, srpen 2018

MÍSTO PRO ŽIVOT

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

po dlouhé době se vám do ruky dostal časopis IDEA, který vydává náš spolek Idealisté. Nové grafické zpracování vás láká na hlavní téma tohoto čísla, jímž je město. Přemýšleli jste někdy o tom, jestli je vaše město či obec spravedlivá vůči seniorům, mladým rodinám s dětmi, handicapovaným nebo vlastně vůči člověku obecně?

Často má v českých městech před člověkem přednost reklama, auta, byznys, levný kýč nebo bohapustá korupce. Asi si také zažíváte neudržitelné stoupání cen bydlení. Podle Českého statistického úřadu jde o nárůsty o 13 % ročně. To všechno nás přivádí k hlavní otázce tohoto vydání časopisu – jak by mohla vypadat taková sociálně spravedlivá obec? Naše texty nabízejí zamyšlení nad městským plánováním, podobou veřejného prostoru, využitelností prázdných domů a dostupností či kvalitou veřejné dopravy.

Mimo hlavní téma této IDEY nabízíme v názorové rubrice pohledy na existenci nebo neexistenci střední třídy v Česku. Zabýváme se aktuálním nástupem nacionalismu v Evropě a celkově budoucností Evropské unie. Mezi články najdete i komentář k jinak opomíjenému tématu demokracie na pracovišti. Pro někoho je

to možná oxymóron, protože musí bezpodmínečně poslouchat svého šéfa, ale z praxe už víme, že firmy, kde se člověk cítí spokojeně a demokraticky, prosperují nejvíce.

Asi tušíte, že leitmotivem celého čísla je již zmíněná sociální spravedlnost. Prostupuje i texty o dostupnosti vzdělávacích systémů nebo o integraci lidí, kteří k nám přicházejí z ciziny. A také ji jednoduše najdete v recenzích na filmy a knihy v kulturní rubrice.

Na paškál jsme si vzali knížku Tyranie z pera Timothyho Snydera, aneb 20 lekcí z 20. století. Možná provokativně se tak ptáme, jestli jsme ochotní a připraveni poučit se z historie. A hledáme i poučení dnešní společnosti z tzv. britského sociálního filmu, především Kena Loache. Myslíte, že jej najdeme?

Nové číslo našeho časopisu se už těší na to, že si jej přečtete. Tak směle do toho!

Radim Hejduk
předseda Idealistů

SPOLEK IDEALISTÉ

Svoboda,
spravedlnost,
solidarita.

Jsme nezávislá názorová platforma, ve které najdete lidi různých profesí a odlišných koníčků. Každý jsme nějak „sví“, přesto nás něco spojuje – je to představa společnosti, kde hodnotu člověka neurčuje to, kolik má na účtě, ale to, co umí a co ho baví. Prosazujeme ideu veřejných služeb, které jsou kvalitní a dostupné široké veřejnosti, obzvláště co se týče škol, nemocnic, hromadné dopravy nebo bydlení. Neděláme mezi lidmi rozdíly. Každý má mít zaručena stejná práva a stejné příležitosti nezávisle na pohlaví, věku, sexuální orientaci nebo na tom, kde se narodil.

Co děláme

Naše priority se snažíme dostat mezi širší veřejnost, odborníky a politiky. Nejvíce času věnujeme organizaci vzdělávacích seminářů a vytváření programových materiálů,

jejichž hlavní východiska prezentujeme. Mimo tuto základní náplň vydáváme časopis IDEA, který právě držíte v ruce, a vytváříme přátelský kolektiv při neformálních setkáních spolku.

Jak se zapojit

Jsme otevření novým lidem a novým myšlenkám. Chcete-li se zapojit do činnosti našeho spolku, stačí se zaregistrovat na našem webu www.idealiste.cz. Získáte tím přístup k detailním informacím o činnosti Idealistů a můžete se okamžitě zapojit do diskuze prostřednictvím našeho intranetu.

Kontakt

www.idealiste.cz
info@idealiste.cz
facebook.com/idealiste.cz
twitter.com/idealistecz
instagram.com/idealistecz

ANKETA: ŽIVOT V ZAHRANIČÍ

Čím by se mohla česká města inspirovat městem,
ve kterém teď žijete?

**Vendula
Urbanová**
architektka,
Curych

Když si člověk představí Švýcarsko, vybaví se mu možná čokoláda, ale především zasněžené vrcholy hor a pod nimi louky s krávami. Švýčarí si tuto identitu uvědomují a vnímají krajinu jako jednu z nejvyšších hodnot.

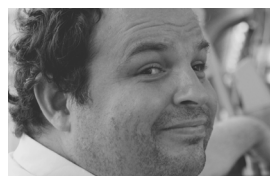
V roce 2013 si v referendu schválili revizi federálního plánovacího zákona (Raumplanungsgesetz), jehož hlavní myšlenkou je šetrné hospodaření s půdou, neopotřebování kulturní krajiny Švýcarska a minimalizace nákladů na novou infrastrukturu. Vesnice a města se mají zahušťovat zastavováním stavebních proluk. Celkovým cílem je rozvoj sídel směrem dovnitř. Zároveň ale města čelí masivnímu růstu populace. Mezi lety 2007 až 2016 se do Curychu přistěhovalo 40 000 obyvatel. Do roku 2030 se očekává dalších 80 000.

Curych se tak proměňuje z města zahradního na město družstevní. Bez sentimentu jsou bourány staré budovy a nahrazuje je vyšší hustota zástavby s více podlažími.

Již v roce 1907 se město zavázalo zajistit dostupné a zdravé bydlení. V témže roce se vystavěla první družstevní bytová stavba, která započala éru kvalitního bydlení pro střední třídu. Jelikož cílem družstev není generovat zisk, nabízí svým členům výrazně nižší nájem než obvyklé tržní. Družstevník si ale ve švýcarském systému nemůže být odkoupen – je navždy nájemníkem. V Curychu je dnes 90 % bytů nájemních, z toho 20 % vlastní družstva. A počet družstevních bytů roste. Do roku 2050 by jich mělo být 33 %. Město podporuje družstevní

výstavbu například tím, že poskytuje výhodné dlouhodobé pronájmy pozemků a nebo že díky různým regulativům stačí družstvu jako počáteční kapitál pouze 6 % investiční sumy.

Nedílnou součástí plánovacího procesu (nejen družstevních bytů) je vypsání architektonické soutěže. Ta může být otevřená, ale často je zde vyzváno několik lokálních kanceláří a z jejich návrhů vybere odborná porota vítěze. Před pár týdny jsme se v práci jedné takové soutěže zúčastnili. Navrhovali jsme družstevní „domov pro seniory“, který měl v přízemí školku a společenský sál. Družstevní bydlení totiž není jen o střeše nad hlavou, ale také o utváření komunity. Ta může využívat společné dílny, herny, taneční místnosti, grily, prádelny, pokoje pro hosty, školku... a to všechno levněji než v nedružstevním domě. Všechno to zní lákavě, ale zatím se na takové byty stojí dlouhé fronty. Tak možná za pár let...

Stijn Croes
ředitel
úřadu práce,
Brusel

Již několik let existuje v Bruselu projekt Jedna střecha, dvě generace. Původně projekt vznikl, protože studenti si už nemohli dovolit drahý podnájem ve městě. Starší obyvatelé za poskytnutí levného pokoje získají výpomoc s menšími domácími pracemi, jako je například mytí nádobí, nákupy a úklid bytu. Projekt je pořád relativně úspěšný. Vedle pomoci s věcmi, na které starší lidé už sami nestačí, došlo k propojení generací – starší lidé se seznamují se životním stylem mladých a studenti zase vidí, s čím se potýkají seniři

a seniorky. Buduje se tak opravdový respekt mezi generacemi.

**Štěpán
Kment**
student,
Londýn

V Londýně žijeme s přítelkyní bezmála už rok a jeho druhou polovinu na ne zcela nejlepší adrese. Ačkoliv Old Kent Road většinu z vás příliš neřekne, jeho pozice nejlevnější nemovitosti v britské verzi Monopolů je všeříkající. Tato tři kilometry dlouhá hlavní tepna v jihovýchodní části metropole protíná jednu z nejméně vyspělých a etnicky nejpestřejších částí Londýna. Po patnácti minutách cesty z hypermoderního Elephant and Castle ulicí Old Kent Rd náhle budete oslněni neony lákajícími na smažené kuře nebo mezinárodní bankovní převody. Co je na tom zajímavého?

Vedení města s městskou částí spolu připravily na české poměry nevidaně robustní plán revitalizace a zlepšení celé oblasti kolem této historicky i kulturně bohaté tepny. Old Kent Road Area Action Plan, který město transparentně konzultuje s rezidenty i místními podnikateli, se primárně zaměřuje na stavbu nového bydlení (poměrnou část sociálního), ale přitom neodlučitelně řeší dopodrobna adekvátní prodloužení metra, rozvoj zeleně, škol, zdravotní péče, zaměstnanosti i komunity. Všeobšáhly dokument městská část několikrát upravovala podle připomínek místních a své plány doložila konkrétními čísly i daty. Způsob místního plánování tak může být vzorem i pro česká města, která nezřídká plánují rozvoj nekoordinovaně a někdy způsobují více škod/nákladů než užítku.

EXEKUCE: IDEALISTICKÝ MANIFEST

Máme plán na zastavení exekuční epidemie!

Podle dat Exekutorské komory ČR z roku 2017 je v exekuci celkem 863 000 obyvatel České republiky. Jedná se o 9,7 % lidí starších 15 let, tedy o téměř každého desátého Čecha a Češku. Mezi lety 2016 a 2017 došlo k nárůstu o více než 30 000 lidí. Nejhorší situace převládá ve strukturálně postižených regionech, např. Ústeckém (18,08 %) či Karlovarském (17,45 %) kraji, kde je v některém okrese vedena exekuce vůči každému pátému člověku. Celkem je v ČR vedeno 4,6 milionu exekucí.

Ze závěrů výzkumu Předluženost v ČR, který realizovaly organizace Otevřená společnost a Ekumenická akademie, vyplývá, že dominantní vliv na pád do dluhové pasti má především vstup zcela nečekaných událostí do života jednotlivců. Jedná se typicky o rozpad manželství, onemocnění či úmrtí blízké osoby, neúspěšné podnikání, sociální handicap a mnohé další. Nejde tedy o velmi často proklamovanou „absenci finanční gramotnosti“ či „nezodpovědnost a lehkovážnost“.

Dle výzkumu se lidé žijící s naměřenými dluhy musejí potýkat s nedostatkem prostředků na zajištění jídla a léků, stresem, strachem a s nátlaky ze strany věřitelů. Složitost systému, ve kterém mají problém se zorientovat i lidé s vysokoškolským vzděláním, situaci ještě komplikuje. Zadlužení lidé se pak dostávají na okraj společnosti, žijí na ubytovnách nebo v azylových domech. Odborníci dále popisují to, že současný systém, ve kterém leží hlavní břemeno aktivity právě na zadlužených, situaci neulehčuje, ale naopak komplikuje.

Dle závěrů další analýzy Systémy a formy oddlužení v Evropě pak právě s ohledem na výše uvedené přistoupily mnohé evropské země k politice postupného uvolňování podmínek oddlužení. Vše vychází z předpokladu, že zadluženost dopadá negativně nejen na samotného dlužníka, ale i na celou společnost. Stát přichází o příjmy, které plynou z aktivního života lidí, a naopak mu narůstají náklady na sociální a zdravotní péči předlužených.

Ve sledovaných evropských zemích (Německo, Rakousko, Nizozemí, Dánsko, Velká Británie a dalších) byla dle odborníků zásadní i změna ve vnímání předluženosti jako osobního pochybení. Zadlužení lidé byli dlouho označováni jako „viníci“, kteří si svou situaci zaslouží a mají za své pochybení „pykat“. Na jedné straně se lidé musejí potýkat se zvraty v osobním životě a na straně druhé čelí tlaku společností, které využívají jejich zranitelnosti v tíživých životních situacích (predátorské techniky, úmyslné nabízení nevýhodných finančních produktů).

Jako Idealisté se společně s vědci a odborníky domníváme, že návrat zadlužených obyvatel do normálního společenského života je klíčovým zájmem nás všech. Proto jsme oslovili experty na danou oblast (specialisty na dluhovou problematiku, advokáty, výzkumníky), aby pro nás zpracovali návrhy řešení problému exekuční epidemie. Výsledkem jejich práce jsou řešení na vedlejší stránce.

Celý náš kompletní návrh najdete na www.idealiste.cz

- 1** Zastavit odhadem až 200 000 nezákonných exekucí, které vznikly na základě rozhodnutí smírčích soudů, a to především posílením personálních kapacit běžných soudů.
- 2** Omezit dohody věřitelů s exekutory. Tyto dohody motivují společnosti (Profi Credit, ESSOX, Cetelem, Home Credit a další) zabývající se nebankovními půjčkami, aby podávaly návrhy na exekuci i v případech, kde by neměla být nařízena.
Řešením je buď legislativní zákaz, nebo tvrdší postih exekutorů.
- 3** Tvrdě kárně postihovat exekutory. Dnes platí, že když exekutor pochybí, tak tresty udělované kárným soudem jsou symbolické.
Je potřeba tyto tresty zpřísnit, tak aby měly skutečně citelný dosah.
- 4** Legislativní úpravou exekučního řádu rozšířit možnost zastavení exekucí v případě soudních rozhodnutí vydávaných bez slyšení žalovaného.
- 5** Vyřešit blokování a inkasování nezabavitelné částky a exekučně nepostižitelných prostředků z účtů dlužníků.
- 6** Zavést místní příslušnost soudních exekutorů, která zajistí rovnoměrné přidělování případů soudy a slučování exekucí k jednomu exekutorovi.
- 7** Vyřešit problém zneužívání mobiliární exekuce (terénní vymáhání pohledávky) a umělého navyšování nákladů exekuce tím, že se stane dohled nad soudními exekutory efektivnější, popř. se zvýší postihy za nezákonné či neetické chování exekutorů atd.
- 8** Zvýšit nezabavitelnou část důchodu tak, aby její výše umožnila seniorům uspokojit základní životní potřeby (léky, bydlení atd.).
- 9** Posílit bezplatnou právní pomoc (ideálně na úrovni obcí), a to především prostřednictvím veřejného, ale i neziskového sektoru. A to primárně v nejvíce postižených regionech.
- 10** Změnit zákonnou úpravu tak, aby k promlčení závazku dlužníka u spotřebitelských sporů musel soud přihlížet „ex offa“, tedy povinně.
- 11** Zpřísnit regulaci reklamy na „levné půjčky“.
- 12** Posílit výuku finanční gramotnosti na úrovni ZŠ a SŠ.

Na závěr:

- 13** Umožnit úplné oddlužení pro lidi v dluhové pasti za jasně daných podmínek.

DEMOKRACIE NA PRACOVIŠTI

Patří demokracie na pracoviště?
A může zde vůbec existovat?

▷ Asi každý znáte ten pocit, když vám nadřízený přidělí nějaký úkol, který musíte splnit bez debat a bez jakéhokoliv podílu na rozhodování, jak by se daný úkol měl vypracovat a proč je vůbec důležité jej řešit v tuto chvíli. Stává se z vás jen stroj na plnění úkolů, které k vám přichází od nadřízeného. Nemáte šanci přijít s vlastním nápadem nebo zasahovat do chodu pracovní náplně. Horší pak je, když se do těchto vztahů zapojí ještě emoce a váš nadřízený vás i vaši práci začne vnímat prostřednictvím pocitů a vy musíte pokaždé ustoupit, protože nadřízený má vždy pravdu. Je to sice autoritářský styl, který do běžného života v demokracii nepatří, ale ve firmě je to jinak, to ví přece každý. Co na tom, že na pracovišti trávíme velkou část svého času, že?

Co kdybychom ale na chvíli upustili od myšlenky, že na pracovišti musí být jasný řád a hierarchie, a zkusili přemýšlet o tom, že to jde i jinak? Místo neustálého monotónního plnění pokynů, úkolů a rozkazů bychom mohli přemýšlet třeba o tom, zda není produktivnější, když

šéf a podřízení zaměstnanci mohou společně demokraticky rozhodovat o organizaci práce. Není možné, že by pak zaměstnanci byli více motivováni? Měli by na rozhodování totíž i svůj vliv. Není možné, že by tak byli více spokojeni? A že by se se svou prací více ztotožnili? Toto zamyšlení už udělala v šedesátých letech minulého století akademička Carole Patemanová, když světu představila teorii participační demokracie. V té mimo jiné poukázala také na to, že demokracie nepatří jen do běžného života, ale i na pracoviště, kde trávíme nejvíce svého času. V dnešní společnosti nicméně převládá názor, že demokracie na pracoviště nepatří. Jedni tvrdí, že podřízení by bez přesně zadaných pokynů svých nadřízených nevěděli, co a jak mají dělat. Druzí zase tvrdí, že větší efektivity a produktivity dosáhneme právě tím, když všichni budou dělat, co se jim nařídí. Je to ale pravda?

Ve dvacátém století bylo provedeno několik pokusů, z nichž vyplynulo, že skupiny dělníků, které byly organizovány autoritářským způsobem, měly mnohem menší efektivitu a pro-

Adam Dvořák
student politologie

duktivitu práce než skupiny, kde se na organizaci práce i celé skupiny dělníci podíleli. I tyto demokraticky organizované skupiny měly své předáky či vůdce, ale o náplni své práce spolurozhodovaly společně. Demokratický způsob organizace práce měl za následek větší motivaci dělníků a ztotožnění s jejich prací. Právě tyto faktory vedly k větší spokojenosti dělníků a především k větší produktivitě práce. Zatímco demokraticky organizované skupiny zaznamenávaly úspěchy, skupiny vedené autoritářsky byly poznamenány konflikty mezi dělníky, agresí a někdy i totálním kolapsem skupiny. Tito dělníci si nemohli vyřídit účty se svými nadřízenými, a tak se jejich frustrace přenášela do kolektivu.

Horší bylo, že se tento stav odrážel v jejich způsobu myšlení. Dělníci, kteří museli snášet direktivní rozkazy, začali sami myslet autoritářsky. Tento způsob rozhodování na pracovišti vlastně považovali za správný a sami toto myšlení přenášeli i do svých soukromých životů, což se projevovalo též v drsnější výchově dětí. Nejenže v těchto rodinách neexistovala demokracie, rozhodoval zde jasným způsobem otec – hlava rodiny –, ale existovala zde i agresivita muže vůči dětem a manželce. Tito dělníci byli doma agresivnější mnohem častěji než dělníci, kteří zažívali demokracii na pracovišti a přenášeli demokracii i do svých rodin.

Možná by bylo na čase zamyslet se nad tím, že lidé tráví v práci velkou část svého času, což má důsledky na jejich životy. Učiníme-li pracovního prostředí demokratickým, lidé budou zvyklí přemýšlet demokraticky, a to nejen na pracovišti. A to stojí za to, ne? Pokud chceme žít v demokracii, začněme na pracovišti! ☑

TÉMA ČÍSLA

ESKÁ
ORITELNA

EFKO

město

STOP
EFKO

UDRŽITELNÉ A SOCIÁLNĚ SPRAVEDLIVÉ MĚSTO

Budování měst, která lidem nabízí kvalitní žití, není jednoduchým úkolem. Urbanismus se musí řídit tím, co je dobré pro lidi, ne jen pro profit.

▷ V současnosti žije většina obyvatel planety v městském prostředí a množství těchto lidí dále narůstá. Jak má takové prostředí vypadat a jak se má rozvíjet, aby se v něm dobře žilo? V poslední době pocítujeme v našich městech řadu palčivých problémů. Jedním z největších je nedostatek bydlení, který dramaticky postihuje zejména lidi se středními a nižšími příjmy, jako jsou mladí lidé, rodiny s dětmi, senioři a celá řada dalších skupin. Mnozí ekonomové tvrdí, že se obyvatelé Česka nechtějí stěhovat za prací. Jak se ale mají stěhovat, když v místech, kde je nabídka práce, není dostatek dostupného bydlení a mzda z práce neumožňuje dlouhodobé dojíždění, nehledě na další negativní aspekty dojíždění na velkou vzdálenost?

Dalším velkým problémem je doprava, která dusí naše města. Řeč je zejména o automobilové dopravě, která opanovala veřejná prostranství, odkud vytěsnila obyvatele, a zamořila města hlukem a smogem. Řešení, která jsou ke zvládnutí dopravy v našich městech aplikována – zejména obří dopravní stavby – pak na svou výstavbu a především údržbu odčerpávají významnou část veřejných rozpočtů a jejich účinnost je ve většině případů značně sporná, ne-li vysloveně opačná.

Neméně důležitou komplikací je rozpad sociální soudržnosti obyvatel našich měst. Ve městě se vydělují oblasti úspěšných a na druhé straně neúspěšných lidí. Do úspěšných lokalit pak zpravidla hojně míří veřejné investice, jsou tam lepší veřejná prostranství, kvalitnější školy, více služeb. Oblasti neúspěšných obyvatel jsou obvykle značně zanedbávány a investice se tam v lepším případě omezují na udržování stavu na hraně provozuschopnosti. Jaké

důsledky to má na jejich obyvatele a na společnost jako celek, je nasnadě.

Výše uvedené problémy navíc eskalují tím více, čím více se množí výzvy, které přináší 21. století. Nejedná se pouze o zvyšující se vzácnost přírodních zdrojů a rostoucí ceny energií, na které musí naše města a obce reagovat energetickými úsporami, ale i o následky změn klimatu, stárnutí populace, digitalizace a robotizace a celé řady dalších faktorů.

Všichni si přejeme prožít pohodlný a příjemný život, ve kterém se budeme moci realizovat. Každý si pod tím představí něco jiného, ale společným jmenovatelem u většiny lidí bývají dostupné bydlení, dostatek dobře dostupných služeb, například vzdělávání, zdravotnictví, kultura, obchodní prodej a sport, dostatek pracovišť, bezpečí nebo příznivé hygienické podmínky, jako jsou čisté ovzduší nebo nízké hlukové zatížení.

Budování takových měst, ačkoliv samo o sobě není malým a jednoduchým úkolem a jde o běh na dlouhou trať, má důležitý předpoklad, bez něhož to není dlouhodobě možné: rozvoj musí probíhat udržitelně, a to respektováním všech tří pilířů udržitelnosti – ekonomického, ekologického i sociálního. Jeden bez druhého nemůže být.

Kvalitní urbanismus

Důležitou oblastí, která musí sloužit k naplnění vize příjemného a současně udržitelného města, je urbanismus a odpovědné územní plánování. Klíčová je stavba města dle zásad „města krátkých vzdáleností“. Optimální hustota zástavby a rozptýlení a pestrost funkcí ve městě krátkých vzdáleností snižují nutnost a délku trávení času v dopravních

Jan Auerbach
architekt

prostředcích. V docházkové vzdálenosti od bydliště, to znamená přibližně do deseti minut chůze, se mají nacházet pracoviště, veřejná vybavenost i zařízení pro odpočinek a trávení volného času.

Při plánování nové zástavby je místo rozšiřování sídel do volné krajiny nezbytné dávat přednost zástavbě proluk a využívání brownfieldů, tedy ploch, které již ztratily své původní využití a často leží buď zcela ladem, nebo nejsou optimálně využity. Je nutné zabránit vzniku rozsáhlých monofunkčních ploch, tedy takových ploch, kde významně dominuje jedna funkce nad ostatními. Taková místa mají velké nároky na zbytečnou dopravu a bývají mimo jiné rizikové z hlediska bezpečnosti.

Jednou z nejdůležitějších věcí v urbanizovaném prostoru je zajištění dostateku kvalitních veřejných prostranství pro každého. Kvalitní, udržované a dostupné parky, náměstí, nábřeží a ulice, kde budou lidé rádi trávit čas a setkávat se. Zde je třeba klást důraz především na potřeby pěších, popřípadě cyklistů.

Nadbytečná automobilová doprava dusí města

Město krátkých vzdáleností ruku v ruce s kvalitní veřejnou hromadnou dopravou jsou klíčové. Kompaktní město s dobře promísenými funkcemi generuje méně nadbytečné dopravy. Pak je možné efektivněji využít prostředky, které nyní vynakládáme do výstavby silniční infrastruktury, a které jsou pak celá desetiletí odčerpávány na její údržbu. Město krátkých vzdáleností zlepšuje kvalitu života (omezením hluku, prachu a škodlivých exhalací) a sníží objem čerpaných přírodních zdrojů (energie, suroviny). S obdobnou situací se setkáváme u technické infrastruktury.

Není spravedlivé, aby zdravotní sestry, učitelé či pracovníci v sociálních službách museli večer po práci jet mnoho kilometrů domů za město, ve kterém pracují, protože si v něm nemohou dovolit bydlení.

ture – kompaktní město má menší nároky na vodovody, kanalizaci, rozvody elektrické energie a podobně.

Bydlení a veřejné služby

Města musí nabídnout dostatek kvalitního a cenově dostupného bydlení pro všechny – včetně mladých, rodin s dětmi, seniorů a senirolek, zdravotně postižených, nízkopříjmových nebo jakkoli jinak znevýhodněných obyvatel. Není spravedlivé, aby například zdravotní sestry, učitelé či pracovníci v sociálních službách museli večer po práci jet mnoho kilometrů domů za město, ve kterém

pracují, protože si v něm nemohou dovolit bydlení.

Je třeba zabránit soustředění chudých lidí ve vyloučených lokalitách a naopak vzniku exkluzivních lokalit. Pro posílení soudržnosti společnosti je potřeba cílevědomě usilovat o promísení různých druhů bydlení s různým prostorovým standardem pro různé sociální skupiny obyvatel.

Bydlení by nemělo vznikat v místech, která pro toto využití nejsou vhodná – jsou zatížena hlukem, škodlivými látkami ve výfukových plynech auto-

mobilů, prachovými částicemi, špatnou dostupností. Veškeré obytné čtvrti musí mít dostatek občanské vybavenosti, kvalitní veřejná prostranství a dostupnou hromadnou dopravu.

Spravedlnost ve veřejných investicích

V neposlední řadě je třeba zajistit spravedlivé rozdělování veřejných prostředků, aby investice proudily nejen do výstavních center a luxusních částí měst, ale aby směřovaly i na periferie, kde se sídliště často nachází. ☑

NEJISTÁ SEZÓNA PO- VÁLEČNÉ ARCHITEKTURY

Rozhodování o budoucnosti výjimečných staveb nesmí záviset na jednom politickém rozhodnutí.

► Píše se rok 2015 a českou veřejnost začíná zlehka polarizovat situace okolo komplexu budov Transgas na pražských Vinohradech, toho času sídla klientského centra VZP. Část lidí nadšeně vítá záměr investorů tento unikátní objekt ve stylu tzv. brutalismu (z francouzského *béton brut* – beton v surovém stavu) zboutat a na jeho místě postavit prosklené obchodně-kancelářské centrum – zjednodušeně řečeno kanceláře místo kanceláří. Řada odborníků, historiků i fanoušků architektury je nejistým osudem budovy značně znepokojena a společně s Klubem za starou Prahu usilují o to, aby byl komplex prohlášen za kulturní památku. Přibližně rok poté přichází od Ministerstva kultury zamítavé stanovisko. Ačkoli byl podán podnět k přezkumu, interiéry komplexu se mezitím začaly v tichosti rozebírat a šance na jeho záchranu jsou dnes

už v nedohlednu. Kauza Transgas je ale jen jedním příkladem z mnoha.

Zvykli jsme si na to, že architektura se musí chránit. Památkovou péči ovšem většina společnosti chápe jako péči o stavby od nejstarší dochované architektury zhruba do doby funkcionalismu. Co vzniklo po druhé světové válce, jako by už zítra mohlo s klidem zmizet. K dokreslení mozaiky ještě uveďme, že z celkového počtu 45 000 nemovitých kulturních památek jich většina vznikla před druhou světovou válkou; budov postavených po roce 1945 a prohlášených za památku není na našem území ani dvacítky. Úkolem památkářů je ale chránit hodnotné domy bez ohledu na rok jejich vzniku. Proč by mezi ně neměla patřit i poválečná architektura? Nic se nemění na tom, že v každé době vznikají špičkové stavby, jejichž kvalita přetrvává (byť

funkce se může měnit), ale i nekvalitní objekty, které prověří čas. To se týká secesních paláců, brutalismu 50.–70. let i čerstvých novostaveb.

Když už se poválečná architektura stane předmětem veřejné diskuze, většinou ji pohotově zjednodušíme na subjektivní vyjádření líbí × nelíbí. Je v pořádku, že architektura vyvolává emoce. Pronášet ovšem bez hlubších úvah kategorické ANO či NE, ať už se jedná o budoucnost stavby nebo čehokoli jiného, značí nedostatek kritického myšlení a může nadělat mnoho škody. Zastavme se ale na chvíli u zmiňovaného brutalismu. Často se v české veřejnosti setkáváme s názorem, že jsou budovy v tomto slohu výdobytkem režimu, od kterého se musíme za každou cenu a ve všech ohledech odpoutat. Stejnou optikou pak nahlížíme i na vše, co

Eva Vergosová
hudební vědkyně

Jistý odstup od končícího slohu se v umění stal tradicí, která dokáže otáčet kormidlo dějin vpřed. Demolice stavby by však měla být ta nejzazší možnost, jak se vypořádat s dávnou či nedávnou minulostí.

v dané době vzniklo. Málokdo si ale uvědomuje, že právě brutalismus byl jakožto moderní architektonický styl rozšířen po celém světě. Brutalistní stavby byly od poloviny 20. století realizovány v Evropě, Severní i Jižní Americe, v Indii, Austrálii či Japonsku – a řada domů na našem území tak vznikala podle nejnovějších trendů dobové architektury. Československá poválečná díla a jejich autoři dokonce sbírali prestižní mezinárodní ocenění, namátkou například autor hotelu a vysílače na Ještědu Karel Hubáček, který získal v roce 1969 cenu Mezinárodní unie architektů, nebo o dva roky později cena za nejlepší stavbu v Británii vytvořenou zahraničními architekty, kterou vyhráli tvůrci Československého velvyslanectví v Londýně.

Stejně jako v politice i v umění platí, že každá doba má potřebu vymezit se vůči té předchozí. Vnímá ji jako zastaralou a již neslučitelnou se současnými názory a hodnotami. Potud je vše v pořádku, jistý odstup od končícího slohu se stal tradicí, která dokáže posouvat umění vpřed. Demolice stavby by však měla být až poslední možností, jak se vypořádat s dávnou či nedávnou minulostí. Obdivovali bychom jinak náměstí plné renesančních domů, stavení s barokními štíty nebo, sáhne-li hlouběji do historie, rotundy a katedrály? Mohla by jinak česká města být otevřenou učebnicí architektury? Poválečné domy navíc tíží nezáviděníhodné stigma, protože vznikly za režimu, k němuž má většina lidí negativní vztah. Najít si po tom všem cestu k poválečným stavbám není jednoduché. Je ale nutné si uvědomit, že obhajovat dům postavený za minulého režimu není totéž, co obhajovat minulý režim. Za spoustou z nich stojí špičkoví architekti a inženýři, jsou vystavěny z nena-

hraditelných materiálů a obsahují interiérové prvky, které dnes mají vyšší hodnotu než jakékoli novější.

Ony antikomunistické nálady ke všemu ženou vodu na mlýn investorů a developerů, pro které se poválečná architektura stává ideálním cílem. Řada takových budov sídlí ve významných lokalitách v centru měst, a jelikož si do nich lidé promítají svou zášť vůči minulému režimu, je pro developery velmi výhodné tento kritický postoj v široké veřejnosti podporovat a vyvolat obecný názor, že "ošklivé socialistické budovy" se přece musí zbourat. Takto kádrovanou architekturu poté nahradí administrativně-obchodními centry, aby učinili zadosť všudypřítomným nárokům konzumní společnosti. Unikátní poválečné budovy, u kterých se navíc věnovala až čtyři procenta rozpočtu na výtvarné řešení (podle zákona, který byl po roce 1989 zrušen), tak často ustupují zcela nahraditelným stavbám z laciných materiálů, kde převažuje kvantita nad kvalitou. Jedinou možností, jak poválečné stavby uchránit před demolicí, je tak snaha o prohlášení za kulturní památku.

V tuto chvíli vstupuje do hry další významný aktér – stát. Systém památkové péče, tedy mj. i vyhodnocování podnětů a následné řízení k prohlášení objektu za kulturní památku, má ve svých rukou Ministerstvo kultury ve spolupráci s Národním památkovým ústavem. Pro tyto účely mají obě instituce k dispozici odborné komise, ale ani v případě, že se komise k prohlášení budovy za památku postaví kladně, není vyhráno. Posudky komisí fungují jen jako doporučení a konečný verdikt tak stojí a padá na jedině osobě, již není nikdo jiný než sám ministr či ministryně kultury. O budoucnosti ohrože-

né stavby tedy ve výsledku rozhodne stranická příslušnost, podpořená případně i osobním vkusem daného ministra/yně. Případ Transgasu se ostatně odvíjel přesně podle této předlohy – komise jej doporučily památkově chránit, avšak vedení ministerstva v čele s tehdejšími ministrem Danielem Hermanem názory odborníků nevyšly. Pokud jde v konečném důsledku o osobní či politické rozhodnutí, nabízí se otázka, zda mají expertní komise, které jsou ministerstvu k ruce, vůbec smysl. Koneckonců pokud je nějaký režim proslulý politickým rozhodnutím o kultuře, je to právě ten před rokem 1989, za což je dodnes oprávněně kritizován.

A tak se může stát, že naplnění památkového zákona, který ukládá ochraňovat „významné doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí“, přebijí politické názory vedení ministerstva, ale i tlaky majitelů-developerů, kteří v rámci hájení svých zájmů neoblomně razí názor, že budova žádnou hodnotu nemá. Podobně jako mizející Transgas byl nedávno srovnán se zemí například obchodní dům Ještěd v Liberci, telefonní ústředna v pražských Dejvicích, Dům kultury v Plzni nebo Hotel Praha na Hanspaulce. A seznam se dál rozšiřuje. V ohrožení je teď třeba Ústřední telekomunikační budova na Žižkově nebo bývalý podnik zahraničního obchodu Merkuria na Praze 7. Řešením však není krátkozraké povolání bourací techniky, ale snaha o nalezení nového využití, případně citlivá rekonstrukce a vdechnutí nového života, to vše ruku v ruce s osvětou široké veřejnosti. Takže až příště na nějakou poválečnou budovu narazíte, pokuste se o nestranný pohled dřív, než byste ji odsoudili. Doufejme, že poválečnou architekturu čeká v budoucnu lepší sezóna. ☑

ROZHOVOR: DAVID GABERLE

Český talent ve street fotografii zachytil život v Šanghaji, Hongkongu i New Yorku. Nyní se vrátil domů znovu objevovat Prahu.

David Gaberle ve svých fotkách zachycuje obyčejné věci v neobyčejném světle. Studoval v Londýně, procestoval svět a všude, kde byl, fotil. V roce 2017 vydal svou první knihu *Metropolight*. Jeho fotografie najdete i na obálce tohoto vydání časopisu IDEA.

Davide, jak ses vlastně dostal k focení?

V roce 2012 jsem pracoval v jednom pražském jazz-klubu a měl jsem v tu dobu problém s přeplněnými prostory metra. Začal jsem s sebou nosit foťák, abych si vytvořil jakýsi štít, za který jsem se mohl schovat. Zároveň mi to pomohlo omezit pozornost a nenechat se rozptylovat nekonečným množstvím vjemů. Velmi rychle se mi ulevilo. Focení jsem se od té doby nepustil.

Proč ses zaměřil zrovna na fotografování měst?

Zprvu pro mě byla města dost problematická a já používal fotografii jako způsob, jak se s nimi vypořádávat. Fotografie mi pomohla fungovat v místech, která mi přišla nesnesitelná. Nikdo mě samozřejmě žít ve městě nenutí, ale narodil jsem se v něm a přišlo mi pro vlastní sebevědomí zdravější se v takovém prostředí naučit fungovat spíše než z něj utéct na vesnici nebo do přírody. Navíc všechno naznačuje tomu, že budoucnost bude patřit městům, takže mi přišlo vhodné takové prostředí rovnou reflektovat a třeba se i nějakým způsobem podílet na jeho vývoji.

Máš nějaký vzor, který tě formoval? Funguje street fotografie jako komunita? Jste nějak propojeni?

Určitě jsem kdysi vzory měl a dodnes mám ohromně rád lidi jako Guorgui Pinkhassov a Harry Gruyaert.

V Čechách mě zpočátku asi nejvíc ovlivnil Viktor Kolář. Teď už na práce ostatních fotografů moc nekoukám. Komunita street fotografů určitě existuje, ale já nejsem v tomhle ohledu úplně společenský. Rád pracuji sám.

Jaká je tvoje metoda? Vyrážíš do ulic bez přípravy a zachytáváš nahodilé okamžiky, nebo si určíš téma, které se pak snažíš najít a naplnit?

Někdy si konkrétní město třeba trochu nastuduju a pak obcházím čtvrti, které mě baví. Nikdy ale nemám konkrétní téma, které bych chtěl zpracovávat. Nechodím ven, abych zachytil nějaké konkrétní sdělení. Primární je pro mě objevovat a dozvídat se něco nového o vlastním vnímání a o prostředí, v kterém se pohybuji. Myslím, že to se dá dělat jen s otevřeností a určitou dávkou improvizace.

V tvých fotkách se často objevuje několik postav, které jakoby se mýjely. Plují uzavřeni ve svých osobních bublinách, ačkoli všichni sdílejí jedno město. Je tohle odrazem tvého osobního pohledu na život v moderních metropolích?

Před pár lety jsem četl esej *Metropolis and Mental Life* od německého filozofa a sociologa George Simmela. Překvapilo mě, jak přesně už před sto lety mluvil o lidském prožitku ve větších městech. Zmiňuje i problematickou odcizenost, ke které ve městech nevyhnutelně dochází. Myslím, že pocit osamění je mi velmi blízký a vlastně mi z fotografií vystupuje tak přirozeně. Fotek udělám nespočet, ale vybírám a ukazuji akorát ty, které se mnou rezonují. Mám pocit, že s nástupem internetu se míra lidského odcizení ve městech dále prohlubuje. Kdybych byl sám, kdo takové pocity zažívá, tak by má práce nikoho nezajímala, což

zatím naštěstí není ten případ.

Našemu spolku je blízká sociální problematika. Můžeme najít v tvých fotkách nějakou reflexi současné společnosti? Pokud ano, fotíš ji záměrně, nebo spíš mimoděk? A co konkrétně myslíš, že je teď pro nás největší společenská výzva?

Vlastní fotky radši vnímám jako odraz mé zkušenosti. Rozhodně nefunguji tak, že bych si vymezil nějakou sociální tematiku a soustředil se čistě na ni. Snažím se, aby má práce reflektovala můj prožitek, a v případě, že ho někdo sdílí, pro něj pak mé fotky byly nějakým způsobem uklidňující. Nikoli tak, že bude vytvářet pozitivní představu o současném nebo budoucím stavu společnosti a měst. Spíše bych rád, aby se divák necítil sám v tom prožitku, který není vždy úplně příjemný. Abych byl ale upřímný, tak mám pocit, že se mé snímky postupně stávají více ambivaletní a vytrácí se z nich ten „statement“, který ještě v knize *Metropolight* určitě je.

Zpátky k focení. Jaké město jsi fotil nejradši a proč?

Těžko říct – dost často se mi nejlépe fotí v místech, která mám nejméně rád. Hodně produktivní jsem byl v New Yorku. Má obrovskou energii a je jednoduché se tím nechat strhnout. Naopak v Melbourne, kde se mi moc líbilo, a které jsem třeba vnímal jako ideální místo k životu, jsem po třech dnech focení zůstal na týden ležet v posteli bez jakékoli motivace dál fotit.

Ted' jsi v Praze a dokonce jsi tu vystavoval. Jak tvoje fotky přijímají Češi?

Nemám tady zatím krom výstavy nějak rozsáhlou zkušenost s přijetím mé práce, ale doposud jsem na fot-

ky z Prahy četl jen pozitivní recenze. Jsem za to moc rád a určitě se Praze i jiným českým městům budu do budoucna víc věnovat.

Co bys ocenil na českých městech a co bys jim naopak vytknul?

Přiznám se, že moc našich měst neznám tak, abych o nich mohl zasvěceně mluvit. Na Brně mě baví, jak i centrum města působí, že je určené pro lidi, kteří v něm bydlí. To mi v Praze hodně chybí. Vlastně tady do centra chodím dost nerad a jsou mi mnohem příjemnější spíš okolní čtvrti. A co mě vyloženě sere, je množství nápisů a reklamy. Žádné kultivované město by nemělo být takhle zahlcené takovým vizuálním odpadem. To se myslím týká všech měst u nás. V tomhle ohledu u nás převládá naprostá vulgarita nad vkusem a střídmostí.

K focení je potřeba talent. Ale dají se některé věci překonat technicky? Jaký máš názor na postprodukcii ve Photoshopu?

Znám dost lidí, jejichž snímky se vynořují právě kvalitní postprodukcí. Myslím, že to je ale trochu jiná práce, a neoznačoval bych to úplně

jako fotografii. Sám ve Photoshopu neumím a je pro mě důležité udělat co nejlepší fotku už na místě.

Jak ovlivňuje fotografii to, že dnešní smartphony mají čím dál kvalitnější objektivy a fotit může úplně každý? Objevují se nové talenty, nebo to spíš profesionální fotografii poškozují?

Složitá otázka. Určitě to dost hýbe s fotografickým trhem a způsoby, jakým fotografii konzumujeme. Na druhou stranu se skvělé fotky dají udělat i telefonem a obecně tomu spíš fandím. Je skvělé, že lidé žijící v podmínkách, kde si třeba nemůžou dovolit drahý přístroj na focení, mohou fotit mobilem a prezentovat tak světu vlastní zkušenost z míst, která nám třeba nejsou úplně blízká. Hodně se díky tomu změnil právě třeba fotožurnalismus. Vnímám fotografii jako určitý druh gramotnosti a čím více lidí se dřív prokouká těmi banalitami, tím vizuálně vzdělanější společnost budeme mít.

Ty máš Instagram. Co pro tebe znamená? Je to tvoje volnočasová aktivita, nebo spíš cesta, jak upozornit na svoje fotky i širší

veřejnost?

Poslední dobou se mu snažím trochu věnovat. Třeba stories jsou pro mě způsob, jak lidem, kteří mají zájem o mou fotografii, přiblížit, kdo vlastně jsem a co dělám. Vnímám stories jako nástroj pro kontextualizaci vlastních fotek. A sdílení fotek samotných je pro mě zajímavé především díky té okamžité zpětné vazbě. Někdy mě překvapí, jak některé fotky fungují a jindy se divím, že třeba moje oblíbené snímky baví lidi podstatně míň. Snažím se tím neřídit – myslím, že dobrou fotku u sebe poznám celkem spolehlivě. Daří se mi tak tři do roka, zbytek je spíš výplň.

Co máš dál v plánu? Máš před sebou nějaký projekt nebo výzvu?

V plánu mám prokoukat se do kvalitnějších fotek a dál objevovat, co ve mně je. Tenhle rok nejspíš budu v Praze, tak uvidíme, co z toho vyleze.

Přejeme ti hodně zdaru a vše nejlepší do budoucna! Jsme moc rádi, že tvá fotka je zveřejněna i na obálce našeho časopisu.

Já děkuju za zájem a rozhovor!

VÍCE UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU

Proč je důležité nepodceňovat roli města jako veřejné galerie plné uměleckých objektů.

Michaela Hadravová
socioložka

▷ Nádraží, okolí budov, sídliště, cesty, čekárny, vstupní haly, veřejné záchody, mosty – to vše a mnoho dalšího tvoří veřejný prostor, ve kterém se denně pohybujeme. Po cestě do práce, do školy, když na někoho čekáme, při běžné chůzi městem, večer, když se vracíme domů. To, co je kolem nás a jaké máme možnosti pohybu či pobývání venku, do značné míry ovlivňuje, jak nám je.

Každý člověk je jiný a potřeb, které by veřejný prostor měl uspokojit, je proto velké množství. Představme si, jak se venku cítí malé dítě, nebo někdo s kočárkem či lidé s omezenými možnostmi pohybu, jako například senioři a seniorky. Malé dítě se musí dostat bezpečně do školy, dospělí rychle do kanceláří, lidé z okrajových částí města by zase neměli být ochuzeni o kulturní vyžití a jinou občanskou vybavenost. To, jaké trajektorie se člověku nabízí, zásadním způsobem ovlivňuje kvalitu jeho života. Pokud zůstaneme u příkladu starších lidí, je pro ně nedocenitelné, že hromadná doprava, pošta a lékaři či různá komunitní zařízení, kde mohou být v kontaktu s ostatními lidmi, jsou blízko.

V souvislosti se záměrem zlepšovat různá místa ve městě či mimo ně tak, aby splnila veškeré potřebné funkce (a těmi nemyslím dostatek parkovacích míst), dochází často k tzv. revitalizaci či kultivaci náměstí, různých prostranství či prostorů na sídlišti, které v původním architektonickém záměru měly sloužit k setkávání lidí a společnému aktivnímu trávení volného času. Tato místa díky tzv. čtyřprocentnímu zákonu, který do roku 1991 platil a zajišťoval z rozpočtu na veřejnou stavbu právě 4 % na financování uměleckého objektu poblíž budovy, byla a někde ještě stále jsou vybavena sochami,

plastikami, mozaikovou výzdobou či jiným uměním. V češtině už se pro ně ustálil pojem „vetřelci a volavky“, jak je trefně podle jejich velmi roztočivých tvarů označil sochař Pavel Karous, který se rozhodl zmapovat a zvětšit co největší počet z nich alespoň ve své stejnojmenné knize. Umění tohoto typu je bohužel – často v důsledku neznalosti jeho kvalit nebo kvůli odporu k bývalému režimu – během úprav veřejného prostoru skrýváno, odstraňováno či dokonce nenávratně ničeno.

Argumenty, které takové činy často hájí, odkazují většinou na nepřipustnost ideologie doby, ve které vetřelci a volavky vznikali. Ale stavby a umění samy o sobě těžko přivodí zásadní společenské proměny – to mohou pouze lidé. Produkty dřívějších uměleckých směrů, ať už je to sořela, impresionismus či antika, jsou součástí naší historie

a utváří kolektivní vědomí. S každou zbouranou stavbou, zničenou sochou nebo necitlivou revitalizací veřejného prostoru o kousek tohoto vědomí přicházíme. A s minulostí se nevyrovnáme tak, že budeme ničit její symboly, naopak bychom měli hledat způsoby, jak jim porozumět, oživit je třeba i citlivým umístěním na jiné místo.

Město je naším přirozeným prostředím a musíme se v něm cítit dobře; abychom mohli kvalitně žít, musí se vyvíjet a musí fungovat pro všechny – rodiny s dětmi, seniory, handicapované. Nesmí vyloučit na okraj ty, na které se nechceme dívat, protože nám např. připomínají, jak může být materiální zajištění pomíjivé. Kvůli užitečnosti nesmíme ale zapomínat na to, že prostor kolem nás nám může dávat nové impulzy, otvírat nové obzory a inspirovat, a to právě díky umění, které v ulicích vidáme. ▣

JAK VYUŽÍT OPUŠTĚNÉ DOMY

Počet prázdných budov v evropských metropolích roste. V Budapešti se pokusili využít je ke zvýšení atraktivity města pro turisty.

Pavlína Forétková
dentální hygienistka

▷ Jedním z hlavních faktorů tohoto stavu je snížení obyvatel v centrech měst. Ta se vylidňují, a to převážně kvůli vysokým nájům, ale i vysokým pořizovacím cenám bytů. A tak není výjimkou, že se lidé stěhují stále více ke kraji měst, často i za hranice města. Dojíždění za prací zhruba hodinu se stává denní rutinou. Tato skutečnost také bohužel zatěžuje čím dál tím více životní prostředí, jelikož jsou lidé často odkázáni na auto, protože ne vždy jsou okrajové části s centrem propojeny příměstskou hromadnou dopravou v podobě autobusů, nebo ještě lépe, železnicí.

A co se děje v centru města po odstěhování obyvatel? Dalo by se čekat, že ho ovládnou firmy, živnostníci, malí či větší podnikatelé. Problém je, že podniky město nezaplňují dostatečně. Stačí procházka po Starém městě v Praze, kde na každém rohu narazíme na nádherné domy se svou bohatou historií, ale bez lidí. Opuštěné, studené a prázdné. A to má samozřejmě vliv na jejich stav – omítka se rozpadá a uvnitř to vypadá často ještě mnohem hůře. Majitelé nechťejí nebo nemohou do domů investovat (často se jedná o historické budovy), tak je nechávají chátrat, a časem z nich zbude jen „kostra“.

Tento problém se netýká pouze České republiky, ale i jiných zemí a jiných měst, než je Praha. Momentálně se pohybují hodně v Budapešti a je zde s chátrajícími domy podobná situace, město ji však chce efektivně využít. Prakticky každý turistický průvodce i městské publikace se snaží prezentovat, jak se řeší problém s opuštěnými domy, a to vznikem takzvaných „ruin pubů“, populárních klubů, které vznikají v opuštěných budovách. Nápad je

zdánlivě skvělý – konečně dojde k využití opuštěných míst, ruin puby také mají velmi dobrou reklamu a lákají turisty. Tomu také odpovídají ceny v těchto klubech. Ale toto zdánlivé řešení nefunguje, tak jak by bylo potřeba. Nepomáhá lidem ve městě, stává se pouhou zajímavou turistickou atrakcí a veřejný prostor je využíván k soukromým ziskům. Nejenže kluby a jiné podniky, které sídlí v nevyužívaných domech, často zaplňují až na výjimky jen přízemí a veškerá horní patra domů zůstávají nadále nevyužitá, neinvestuje se ani do oprav domů. A jedná se tak jen o získávání peněz bez jakékoli odpovědnosti.

jako například ženy samoživitelky, které si nemohou dovolit dojíždět dlouhé vzdálenosti, zvláště když jsou děti velmi malé. Díky využití prázdných domů, dříve než se z nich stanou ruiny, které je nutné zbourat buď kvůli bezpečnosti, nebo proto, že investice do oprav je vyšší než postavení domů nových, by bydlení ve městě mohlo být nejen luxusem, ale službou dostupnou pro všechny.

Na turistické atrakce v centru měst spolu s opuštěnými domy se snaží upozornit i Kateřina Šedá svým projektem UNES-CO. Lidé budou mít možnost získat finance na tři měsíce ve startovacích bytech v centru

Díky využití prázdných domů by bydlení ve městě mohlo být nejen luxusem, ale službou dostupnou pro všechny.

V souvislosti s ruin puby dokonce existují i petice. Jedny od místních, kteří si stěžují na nadměrný hluk v celé čtvrti, kde tyto podniky fungují často do pozdních ranních hodin (a ne jen o víkendu). Další petice, které můžete najít vyvěšené přímo v podnicích, jsou psány v angličtině (kvůli turistům), a obhajují „právo na noční život“. Noční život by byl fajn, i jeho podpora, kdyby to neznamenalo zhoršování kvality bydlení lidí, co ve městě žijí, a další důvod proč z města odejít.

A přitom se jedná o takový potenciál. Města málokdy investují do opuštěných domů, které by mohly posílit nabídku obecních bytů, startovacích pro mladé lidi a rodiny, pro ty, kdo se ocitnou v těžké situaci

Českého Krumlova. Opuštěné centrum totiž není bohužel problémem jen v těch největších městech, ale i v těch menších. A často je spojen s turismem, který město přeměňuje na jiný účel. Turismus má samozřejmě důležitou roli, znamená pracovní místa pro místní obyvatele a důležité příjmy do městského rozpočtu, ale bez promyšlené strategie se může jeho velký potenciál obrátit proti samotným obyvatelům města.

Škoda, že projekt UNES-CO je omezen jen na tři měsíce. Ideální město by existovalo pro lidi, kteří v něm žijí a budují komunitu. Ideální město by dýchalo a skutečně žilo, nejen sloužilo jako turistická atrakce. A přitom stačí málo. Dostupné bydlení. Alespoň pro začátek. ☑

ŽELEZNICE – NEVYUŽITÝ POTENCIÁL REGIONŮ

Malá vytiženost není oprávněným argumentem pro rušení lokálních a regionálních tratí, naopak, zaslouží si modernizaci a lepší péči.

► Českou republiku lze bez nadsázky nazvat zemí železnic. Po Švýcarsku je Česko druhou zemí s nejhustší sítí regionálních železnic v Evropě. Bohužel, naše železnice, na rozdíl od té švýcarské, více než moderní dopravní systém připomíná skanzen pro fanoušky železniční historie.

Naprostá většina železničních tratí v ČR je jednokolejná a není elektrifikovaná. Většina železničních zastávek je v zoufalém technickém stavu, některé nově zrekonstruované nebudí dojem moderního nástroje dopravní dostupnosti, ale svým provedením „antivandal“ spíš připomínají nepříjemné místo, kde se nikdo nechce zdržovat déle než po dobu nezbytně nutnou. Na těchto zastávkách si člověk často nemá šanci koupit ani drobné občerstvení, a dokonce ani jízdenku. Na naší železnici se v minulých letech investovalo především do hlavních tratí. Přitom velká část osobní dopravy na železnici se uskutečňuje na regionálních a lokálních tratích. Již od devadesátých let dochází na základě malé vytiženosti k postupnému rušení lokálek. Kdybychom však se stejnou logikou uzavírali každý málo vytižený dálniční nájezd nebo každou málo využívanou silnici, bylo by to považováno za naprosté bláznovství.

Kde se vzaly lokálky?

Lokální železniční tratě byly postaveny převážně v době c. k. monarchie za účelem dopravní obslužnosti průmyslových a dřevařských závodů. Osobní přeprava byla především doplňkovou funkcí a zároveň i důvodem, proč stát spolufinancoval výstavbu soukromých železnic. Záhy se ukázalo, že dotování lokálních železnic není udržitelné, proto stát zejména ve 20. letech 20. století soukromé tratě postupně vykupoval,

vyvlastňoval a jejich provoz převzaly Československé státní dráhy. V té době panovala veřejná shoda, že státní provozovatel dokáže na základě úspor z rozsahu efektivněji zajistit osobní i nákladní přepravu.

Většina těchto tratí často kopíruje terén a spojuje mnohdy již dávno zaniklé průmyslové zóny a překladiště. Osobní zastávky bývají umístěny mimo centra obcí, což v mnohých případech brání rozvoji integrovaných dopravních systémů. To však neznamená, že není možné zastávky přemístit a napojit na autobusové spoje a tratě částečně modernizovat. Malá vytiženost tratí není ve značné části případů oprávněným argumentem pro rušení spojů nebo dokonce celých lokálních a regionálních tratí, ale naopak argumentem pro jejich modernizaci. Minulost nám navíc ukázala, že zrušení a demontáž železniční tratě a následná sanace území je v mnoha případech ve střednědobém horizontu podstatně nákladnější než dílčí modernizace s budováním nových zastávek, a často dokonce i nákladnější než udržování stávajícího provozu. A však i u nás existuje několik příkladů, kdy se podařilo několik lokálek doslova vzkřísit.

Příklad dobré praxe

Dobry příkladem modernizované tratě je tzv. Železnice Desná. Tato lokálka byla při povodních v roce 1998 značně poškozena. V té době to vypadalo, že trať bude nadobro zrušena. Naštěstí se proti tomu postavily místní samosprávy, které trať zakoupily, zprovoznily a začaly provozovat vlastní železniční dopravu, později tuto komunálně vlastněnou trať obsluhoval soukromý dopravce. Loni se na nově elektrifikovanou trať a rentabilní trať vrátil národní železniční dopravce České dráhy s mo-

Eduard Kopáček
referent státní správy

derními železničními jednotkami. Z nerentabilní tratě se stal moderní způsob regionální dopravy. Podobné příklady známe i ze zahraničí.

Inovativní přístupy a nové technologie

V řídce osídlených oblastech severního Hesenska v Německu, kde se lokálky zdály být zcela nerentabilní, přišla v roce 2007 zemská vláda a organizátoři regionální dopravy s naprosto opačným konceptem, než v té době bylo zvykem. Namísto rušení spojů a železničních zastávek vsadili větší množství vlaků s mnoha zastávkami provozovanými v pravidelném taktu, zároveň byly tramvajové tratě se stejnosměrnou frakcí propojeny s železnicí a jsou obsluhované jednotkami s hybridním pohonem na stejnosměrný proud a naftu. Cestujícím se tak naskytá jedinečná možnost cestovat z venkova až do samotného středu města Kassel bez přestupu. Důkazem toho, že se regionální železniční doprava může vyplácet i na některých stávajících, jsou i němečtí železniční dopravci, kteří vsadili na přeshraniční spojení a začali obsluhovat několik tratí na českém území, na kterých České dráhy dávno vyklidily pole působnosti.

ČR opět zaspala

Je však skutečností, že v ČR prakticky neexistují jiné než regionální a lokální železniční tratě. I v současné době modernizované železniční koridory s maximální rychlostí 160 km/h rychlostí v Evropském měřítku splňují pouze nároky na kvalitní regionální železnice. Od loňského prosince, kdy vešel v platnost nový jízdní řád, je cesta mezi Berlínem a Vídní s přestupem v Norimberku o více než hodinu a čtvrt delší, než cesta přes Prahu, přestože je tato trasa o více než 300 km delší.

Kdybychom se stejnou logikou, s jakou dochází k rušení lokálek, uzavírali každý málo vytížený dálniční nájezd nebo každou málo využívanou silnici, bylo by to považováno za naprosté bláznovství.

Výstavba vysokorychlostních tratí by ČR umožnila, aby tržně ziskový sektor dálkové a transevropské železnice finančně podpořil provoz celé naší železniční sítě. České železnice mohou být dle mého mínění celospolečensky a celostátně silně profitabilní pouze jako komplexní soustava, která provádí lokální, regionální, celostátní a celoevropské železniční systémy. Absence jednoho a více z těchto segmentů znamená podstatné snížení atraktivity železnice jako takové a mrhání potenciálu naší stávající železniční sítě. Je na místě zde použít paralelu k automobilové dopravě. Dobrá silniční síť sestává z dálnic propojených sjezdy a nájezdy se státními a místními komunikacemi. Stejně dobře může fungovat systém sestávající z vysokorychlostních tratí sjezdy a nájezdy propojenými s železničními koridory,

tedy regionálními tratěmi a lokálkami.

Kdo to způsobil?

Vinu však nelze házet pouze na národního dopravce České dráhy (které navíc od roku 2008, kdy tyto kompetence přešly na Správu železniční dopravní cesty, nejsou provozovatelem dráhy, ale pouhým dopravcem) ale spíše na politickou reprezentaci. Úkolem národního dopravce není strategické plánování dopravní obslužnosti regionů a kohezní politika, ale „pouhé“ vypravování vlaků. Jak dále nakládat s potenciálem železniční dopravy je výzvou pro strategické plánování a dopravní politiku státu. V devadesátých letech byla železnice na naprostém okraji zájmu. Po dlouhých letech tápání bylo rozhodnuto zcela opustit ideje o vysokorychlostních tratích v ČR

a začala velmi pomalá modernizace železničních koridorů bez jasné koncepce pro regionální a lokální železniční přepravu. Dalšími příčinami byly: dezintegrace financování regionální přepravy na železnici, tedy objednávání železničních spojů jednotlivými kraji, a nekoordinovaný vznik vzájemně neprovozaných regionálních integrovaných systémů v osobní dopravě.

Nyní zažíváme období jisté renesance železnice, v ČR se opět jedná o výstavbě vysokorychlostních tratí (VRT). Zatímco na západ od nás jsou již VRT samozřejmostí, začaly rychlovlaky křížovat Čínu, Rusko i Turecko. Je však otázkou, zda a kdy se i my budeme moci snadno a rychle přepravit z menších měst a vesnic až do evropských metropolí po kolejích. ☑

VSTUP
TESCO
Z PARKOVIŠTE

Luko Living
Luko Group

VSTUP
OD
KONCIKU
METRA

VSTUP
ČS a.s.
ZÁŘIVÁ PERLA
Z CHODNIKU
OD METRA

Kooperativa
VIENNA INSURANCE GROUP

Z PATRO KČ
SCHODIŠTI

ODKAZ NA VOZIDLO JAKOŽI

PAPÍRNICTVÍ - FOTO
PŘEMĚNOU A LINDTSE KUS

(Z obchodního centra pro
Aspartam)

TESCO

ČS
SP

EVROPA VE SPIRÁLE NACIONALISMŮ

„Tento rok bude rokem lidu: rokem osvobození, rokem vlasteneckého jara. Zažíváme návrat národních států!“

▷ Takto hřímala v lednu 2017 předsedkyně francouzské Národní fronty a kandidátka na prezidentku Marine Le Pen na setkání evropských nacionalistů v Koblenci. K tomu jí přizvucovali její soukmenovci z dalších států. „Včera nová Amerika, zítra nová Evropa!“, burcoval Nizozemec Geert Wilders. Přijeli také zástupci Alternativy pro Německo, rakouských Svobodných a italské Ligy severu. Nacionalisté dovedou být pozoruhodně internacionální, pokud je to třeba: například bývalý lídr UKIP Nigel Farage už na podzim 2016 sliboval, že v případě potřeby udělá turné po Evropě a bude přesvědčovat obyvatele jiných zemí, aby opustili Unii. Británie je sice na prvním místě a do jejího vývoje nesmí nikdo zasahovat, ale pokud jde o to, natřít to Unii, „vlastenci“ se klidně chovají způsobem, na který jsou u „globálních levicových elit“ tak alergičtí.

Je dosti tragikomické, že se právě Francouzka takto stavěla do čela tažení za návrat vestfálské Evropy předválečných dob. Vždyť to byli hlavně francouzsky mluvící politici a intelektuálové, kteří za evropskou integrací stáli: ať už Abbé de Saint-Pierre v osmnáctém století, Victor Hugo v devatenáctém, Aristide Briand v meziválečné době či Robert Schuman a Jean Monnet v době poválečné. Jedním z důvodů bylo nepochybně to, že Francie nesmírně trpěla neustálými válkami s okolními státy: zatímco třeba Spojené království, které se rozkládá na ostrovech, nezažilo v 19. ani 20. století jediný vpád cizích vojsk (alespoň tedy pozemních), Francie byla okupována a plněna mnohokrát.

„Víme, že nacionalismus vede nejprve k obchodním válkám a pak k těm opravdovým,“ shrnul zcela správně premiér Bohuslav Sobotka na setká-

ní s Idealisty, které proběhlo zkraje roku 2017. Snad i malé dítě pochopí, že na prvním místě nemohou být zároveň Spojené státy, Spojené království (nebo Británie), Francie, Nizozemsko, Německo atd. Tam, kde se správnost či špatnost něčeho poměruje iracionálními a často vykonstruovanými národními hledisky („Pražská byla vždycky německá a to musí být zachováno!“, „Podívejte se, kolik bank, vydavatelství a továren mají Židé!“ atd.), je vznik konfliktu jen otázkou času a nejvíce na něj zpravidla doplatí střední a nižší vrstvy. Ve sjednocené Evropě se na desítky let milosrdně pozapomnělo, čímž se do dřívě bylo Alsasko, Jižní Tyrolsko nebo Slezsko, ale toto dobrodiní nemusí být věčné. Ostatně třeba šéf rakouských Svobodných Heinz-Christian Strache se netají touhou Tyrolsko sjednotit pod Rakouskem.

Je-li u někoho urputná snaha rozbořit desítky let budování evropské integrace ještě tragičtějším omylem než u Francouzů, pak jsou to Češi. Proč? Stačí se začíst do brilantních geopolitických studií Františka Palackého, zejména do Ideje státu rakouského. Palacký v ní přesně vystihl smrtelné nebezpečí, plynoucí z drolení relativně nadnárodního Rakouska a naopak ze zrození německého národního státu, který Čechy umístil do tísnivého postavení mezi sebou a Ruskem. Nadnárodní Rakousko nevnímal Palacký jako utlačovatele českého národa, ale garanta jeho další existence. Pokud svoje názory později korigoval, bylo to právě proto, že Rakousko německému nacionalismu ustupovalo. Palacký není na tisícirovních bezdůvodně: správnost jeho úvah prověřil čas. Osud meziválečného i poválečného Československa je nám dostatečně známý. S trochou nadsázky má Evropská unie to

Michal Zikmund
právnik

dobré z Rakouska (je mnohonárodnostní, má v zásadě funkční byrokratický aparát, její rozloha a ekonomická a vojenská síla jí zjednávaly dostatečný respekt), kdežto nemá to špatné z něj (militarismus, odpor k demokracii, liberalismu a socialismu, spojení oltáře a trůnu). Je v zásadě demokratická a v zásadě internacionalistická (malé státy jsou dokonce v orgánech EU nadreprezentovány), ale přitom nikoho neodnárodňuje: naopak, byla by bez Unie čeština úředním jazykem pro půl miliardy lidí? Přežívala by irština? Časté argumenty pro czexit, jako zákaz klasických žárovek (Svobodní), se ve světle těchto úvah jeví jako naprosto malicherné.

Pracovat na udržení a reformě Evropské unie je dle mého názoru nejdůležitějším soudobým úkolem sociálních demokratů, a není jistě žádnou zradou na sociálnědemokratických ideálech, pokud na tom budou socialisté spolupracovat s liberály (které nyní na evropské úrovni vede Guy Verhofstadt) či lidovci – i za cenu, že při této reformě Unie bude třeba uzavírat kompromisy, i za cenu, že se nám bude zdát, že Unie tu a tam „jede“ na neoliberalní politice – pořád lepší než politika nacionalistická. Doba je sice neradostná, ale nebeznadějná. Šéfka francouzských nacionalistů, zmíněná úvodu, je téměř zapomenuta, Alexandr van Bellen porazil Norberta Hofera hned dvakrát, Angela Merkel počtvrté sestavila standardní vládu, Donald Trump se nestal hrobníkem Unie a nezdá se, že by se někde měl opakovat brexit. I pro Unii platí Nietzscheho známé „Co mě nezabije, to mě posílí“ – když nic jiného, lidé se začali o Evropu trochu zajímat a mnoho z nich se s ní začalo tvářit v tvář nacionalistickému nebezpečí identifikovat. ☒

OKO ZA ZUB, ZUB ZA OKO

Ohlédnutí za globální příjmovou a majetkovou nerovností.

▷ Na základní škole jsme se při hodinách dějepisu všichni učili o Cham-murapiho zákoníku, kde se objevil právní princip, který nás pronásleduje po celý život: „Oko za oko, zub za zub“. Tento princip se přeměnil v hodnotovou zásadu a našel si své místo v etice – velmi jednoduše řečeno, díky starověkému perskému právu dnes určitým způsobem vnímáme spravedlnost jako hodnotu, která by měla být samozřejmostí v každé společnosti. A toto vnímání spravedlnosti se posléze netýkalo jen trestů, jak původně zamýšlel Cham-murapi, ale i zásluh (především starší ročníky určitě znají to pověstné „každému podle zásluh“). Zkrátka ke každému přistupujeme podobně, jak on přistupuje k nám.

Na rovinu si můžeme říct, že v reálném životě tento princip nefunguje. Proč? Do hry vstupují odlišné startovní podmínky jednotlivých lidí, například peníze rodičů, které jsou předpokladem nerovného startu životní dráhy. Pokud si životní dráhu představíme jako tu běžeckou, asi nám nebude připadat vhodné, aby někdo měl startovní čáru blíže k cíli a jiný dále od něj. Tak to ale prostě je. Zůstaneme-li u trestního práva, určitě si vzpomenete na desítky případů např. z devadesátých let, kdy ti majetnější unikli spravedlivému trestu, případně byli následně amnestováni odcházejícím prezidentem Klausem. Naopak banální prohřešky se proměnily v tresty, které ničily lidské životy, jak ukazují příběhy o exekutorech.

Nerovnost se nevyplácí

Nerovné postavení na startovní linii má přirozeně vliv i na to, jak funguje hospodářství. Proto se nerovnost stala hlavním tématem ekonomů na západ od našich hranic. Nejznámější novodobou analýzou nerovností je

kniha *Kapitál 21. století* od Thomase Pikettyho. Tato kniha odhaluje na úrovni mezinárodního srovnání, jak jednotlivé země v období, kdy se snažily snižovat nerovnosti, ekonomicky více prosperovaly než v období, kdy byla nerovnost ve společnosti vyšší.

Poměrně dobře je to vidět na číslech ze západní Evropy, která si prošla v poválečném období dvěma vlnami, jež bych nazval vlnou kolektivní (od 50. do 90. let) a vlnou individualistickou (od 90. let do nedávné hospodářské krize).

Ve vlně kolektivní byl stát aktivní v tom, aby nerovnosti snižoval. Dělal to především prostřednictvím investic do veřejných služeb a nastavením zdanění podle modelu britského ekonomy Johna Maynarda Keynesa. Asi není tajemstvím, že například v USA byla v padesátých letech sazba daně pro nejvyšší příjmy kolem 90 % a hrubý domácí produkt na hlavu, který považujeme za měřítko bohatství, rostl průměrně o 4 procenta ročně. S obdobnými čísly a výsledky lze pozorovat i pozdější éru 70. a 80. let v Evropě (hlavně v té severní), tedy dlouho po druhé světové válce, která může statistické údaje zkreslovat.

Následná individualistická vlna z let devadesátých (potažmo osmdesátých v USA a Velké Británii), se vyznačovala zeštíhlováním státu, tzv. deregulací hlavně v daňové oblasti, což s sebou přineslo i větší příjmové nerovnosti mezi lidmi. V této éře firmy dosahovaly větších zisků, země se předháněly, která nabídne nižší daně pro korporace, protože se domnívaly, že firemní zisky protečou do státní kasy a projeví se i ve mzdách zaměstnanců. Zpočátku tohoto období by tomu odpovídala

Radim Hejduk
ekonom

i čísla o růstu domácího produktu, nicméně postupem času byla tato iluze rozmetána a pohled na ekonomiku vystřízlivěl. Růst domácího produktu v období po devadesátých letech celosvětově klesal, průměrně asi o 2 procentní body. Klesající trend se posléze přeměnil v hospodářskou recesi a lidstvo zažívalo druhou největší ekonomickou krizi ve svých dějinách.

Co za tím stojí?

Z historických zkušeností se zdá, že menší nerovnosti a vyšší daně pro majetnější skupiny lidí vedou k tomu, že společnost jako celek bohatne. To samo o sobě nezni moc sexy. Všichni chceme být bohatí, a proto se nám vyšší sazba daní nemusí líbit, přestože se většina z nás fakticky ani netýká. Ale větší spoluúčasť bohatších se obecně vyplatí, a to i jim. Proč?

Je to vlastně vcelku jednoduché. Prosperita poválečných demokracií byla budována na základě silné střední třídy. Cílem Západu bylo po porážce Hitlera konkurovat východnímu bloku a zajistit bohatnutí nejchudší vrstvy společnosti, kde vždy docházelo k největšímu sociálnímu pnutí a k příklonu k extrémním politickým řešením. Nešlo o to nerovnosti úplně odstranit, ale dostat z bída milióny lidí, kteří by se po pravcovém extrému Hitlera ze 30. a 40. let mohli přesunout do extrému levicového v podobě komunistických stran. To se dařilo právě ve vlně kolektivistické, kdy Evropa díky této strategii zažila nepředstavitelný růst střední třídy a v důsledku toho i hrubého domácího produktu. Kromě politické logiky to má tedy i svou logiku ekonomickou. Silnější střední třída znamená vyšší odbytek pro firmy, protože domácnosti nakupují i jiné zboží než jen základní potřeby.

Nejbohatší desetině Čechů rostly reálné příjmy za posledních čtrnáct let o 50 %, střední třídě o 20 % a nejchudší desetině příjmy reálně poklesly o 10 %.

Hezkým příkladem jsou 70. a 80. léta ve Skandinávii. Sedmdesátá a osmdesátá léta lze označit jako zlatý věk Skandinávie, protože vykazovala nejen úctyhodný růst domácího produktu, přecházela také od klasické průmyslové výroby k tzv. znalostní ekonomice, tedy výrobě s vyšší přidanou hodnotou. Společně s politikou státu, která brzdila růst nerovností, to znamenalo růst mezd a zvyšování životní úrovně, kde dnes Skandinávie vévodí leckterým žebříčkům. Společnost tehdy vypadala tak, že přibližně 30 % veškerých příjmů patřilo nižší třídě, tedy zhruba polovině populace – vyšší třídě –, a největší část – 45 % příjmů – putovala ke 40 % lidí ve střední třídě! To je v dnešním světě téměř nepředstavitelné.

Pro srovnání je dobré se podívat na Spojené státy americké, kterým tehdy vládl Ronald Reagan se svou politikou deregulace. Prezident Reagan je spolu s Margaret Thatcherovou hlavním představitelem individualistické vlny, kterou narýsoval slavný ekonom Milton Friedman. Tehdy mělo razantní snížení a „zploštění“ daní (tedy zrušení odlišných sazeb pro různé příjmové skupiny obyvatel) společně s osekáváním a privatizací veřejných služeb revoluční vliv na podobu společnosti. Tohoto modelu se USA držely víceméně až do zvolení prezidenta Baracka Obamy. Na číslech je vidět, jak moc se prohloubila nerovnost, která je nyní terčem kritiky. V současné době jde totiž asi 50 % veškerých příjmů v zemi desetině nejbohatších, 30 % náleží střední třídě a pouhých 20 % patří polovině – nízkopříjmové části populace. Ve Spojených státech tak za posledních třicet let takřka vymřela střední třída, na což USA víceméně samy doplatily ve formě nestabilních realitních úvěrů pro

nejchudší vrstvy obyvatel, které nebyly schopny bankám splatit dlužné částky, čímž vznikla v roce 2008 finanční krize.

I u nás potřebujeme střední třídu

Můžeme být rádi, že v České republice na tom nejsme jako v USA. Máme celkem efektivní systém, který nenechá padnout člověka úplně na dno a nepotácí se tak v extrémní chudobě. Nelze ale ignorovat fakt, že i u nás se nerovnosti prohlubují. Ekonomové nás často chlácholí tím, že máme nízké koeficienty, které vyjadřují rozložení bohatství ve společnosti (často slycháme o Giniho koeficientu, Lorenzově křivce, míře chudoby atd.). Bohužel, ačkoli tyto koeficienty vypadají pro nás slibně, interpretují se zcela mylně. Například nízký Giniho koeficient skutečně říká, že v ČR nejsou velké rozdíly v příjmech. Už se ale nikdy nedodává, že to je tím, že celkově jako Češi máme nízké příjmy. Bohatý u nás je zhruba ten, kdo je v Rakousku ve střední třídě. Míru chudoby máme skutečně velmi nízkou. O životní úrovni to ale nic nevyovídá. Hranice z chudoby se vypočítává jako 60 % z mzdového mediánu – pro rok 2016 to bylo něco kolem 10 000 Kč. Mzda nemalé části zaměstnanců mimo Prahu se ale běžně pohybuje právě okolo této částky.

I kdybychom nekriticky přijali všechny zjednodušující koeficienty, stále se nic nemění na tom, že trend v české společnosti je už takový, že se nerovnosti pomalu ale jistě prohlubují. Na základě dat Českého statistického úřadu můžeme zjistit, že nejbohatší desetině Čechů rostly reálné příjmy za posledních čtrnáct let o 50 %, střední třídě o 20 % a nejchudší desetině příjmy reálně poklesly o 10 %. Nedaří se nám tak rozšiřovat střední třídu, která sama

bohatne méně než polovičním tempem růstu příjmů desetiny nejbohatších, a chudí ještě více chudnou.

Debata o tom, co chceme

Už je jasné, že se musíme bavit o tom, co chceme. Na úrovni Německa se nedostaneme volným pádem dolů, musíme zvednout hlavu a určit směr. A musíme přejít i přes zdánlivé překážky, které se nám postaví do cesty. Jednou z těch pomyslných překážek je jiný systém daní, který zaručí, že peníze nebudou utíkat ven z České republiky a že bohatší se budou podílet na financování služeb společnosti ve větší míře, než je tomu doteď.

Startovní čára je totiž skutečně pro každého jiná. Kdo se „dobře narodí“, má téměř jisté dědictví, které mu umožní žít pořádaný život. Chceme-li čáru narovnat, uklidnit společnost a zvýšit životní úroveň každému jednotlivci, budeme se muset společně zamyslet nad tím, jestli by velký majetek neměl být daněn více, zda-li by nemělo být zavedeno progresivní zdanění příjmů atd. ruku v ruce s tlakem zaměstnanců na vyšší ohodnocení jejich práce. Na oplátku můžeme mít důchody, za které se dá žít, nemocnice, ve kterých se nebude muset platit za zákroky, úřady, kde nebudeme čekat půl roku na vyřízení žádosti, školy, které budou připravovat děti na život a studenty na zaměstnání nebo soudy, které se budou držet práva a budou dohlížet na spravedlnost. Zkrátka oko za oko, zub za zub. ☑

ŠKOLA BEZ HRANIC

▷ Nedávno vyšel v jednom americkém časopise článek o tom, proč se americké školství nemůže svou kvalitou přiblížit finskému. Myšleno samozřejmě v průměru, demonstrováném například známou srovnávací studií Pisa. Podle článku je potíž v tom, že finským reformátorům v 70. a 80. letech nešlo primárně o kvalitu, o níž jde všem, kteří dnes tuto oblast analyzují a reformují. Zaměřili se hlavně na rovný přístup. O narovnání systému, ve kterém do té doby hrály prim (jako ostatně ve většině západních zemí) výběrová gymnázia a soukromé školy a až za nimi pokulhávaly školy veřejné. To se povedlo a kromě toho se jim podařilo ještě něco dalšího: dlouhodobě první místa ve srovnávacích studiích znalostí a dovedností studentů napříč předměty. Občas se i u nás objeví názor, že bychom se mohli inspirovat Finskem. Zrušit předměty,

zvýšit prestiž pedagogických fakult apod. Stejně jako v Americe nám tu ale uniká to základní. Pracujeme totiž na jiném principu.

Když to zjednoduším, vzdělávání se u nás točí kolem principu „třídy“. Rozděluje děti do skupin, kde stráví několik let bez většího kontaktu s ostatními dětmi ve škole, každý den je zavíráme na 5 x 45 minut do stále stejných místností s lavicemi a tabulí a v průběhu povinné školní docházky většina přejde na specializovanou školu, zpravidla podle přání (a často sociální situace) rodičů. Praxe je samozřejmě barevnější. Ne všechny české školy jsou rigidní a ne všechny finské školy jsou bez sociálních rozdílů. Ale principy, na kterých jsou vzdělávací systémy postaveny, platí. V Česku máme prostě rádi uzavřenější, specializovanější, jednobarevnější prostředí.

Jan Baláč

finanční ředitel nadace

Je jednoduché zvyšovat platy a nakupovat technologie nebo sportovní vybavení. Americké školství ale ukazuje, že to má omezený dopad. Většina amerických učitelů je placena slušně a to samé platí i o vybavení škol. Jak ale naznačoval již zmiňovaný článek, problém je jinde. V Americe je to velká nerovnost ve společnosti, kterou vzdělávací systém umocňuje. U nás problém spočívá, myslím, v uzavřenosti vůči vnějšímu světu, kterou ve škole založené na třídách posilujeme. Jsem proto pro školy bez tříd, v míře, jak jen to bude možné. Bez místností a bez dělení studentů na áčko a béčko. A pro školy, ve kterých spolu studují děti bez ohledu na to, kolik vydělávají nebo čím se živí jejich rodiče. Nečekám, že díky tomu poletí kvalita vzdělání raketově vzhůru. Po finské zkušenosti se ale hodí říct, kdo ví... ☑

ROVNOST ŠANCÍ JAKO CÍL INTEGRACE

▷ V České republice žilo ke konci roku 2017 asi 520 000 cizinců. Půl miliónu lidí – to je počet, který při vyslovení často překvapí. Opravdu tolik? Jak je tedy možné, že o nich ani nevíme?

Veřejnost je zvyklá na znepokojující zprávy o jednotkách uprchlíků a otázkami spojenými s kvótami je podrážděna. Kdo však jsou ti cizinci, kteří tvoří 5 % celkové populace? Jsou to především Ukrajinci a Slováci, Vietnamci a Rusové. Polovina z nich zde má trvalý pobyt. Jsou to zaměstnanci podniků, pracovníci ve službách či podnikatelé. Jsou to také matky na mateřské, senioři, děti a studenti. Jsou stejní jako my, mají stejné potřeby i problémy. Ty se pak násobí například neznalostí jazyka či prostředí, především při styku s úřady, lékaři, školkami a školami.

Je důležité, abychom byli schopni poskytnout cizincům takové podmínky, aby měli stejné šance jako kdokoli jiný. Rovnost šancí je proto základním požadavkem úspěšné integrace. Práce za odpovídající mzdu, dostupné bydlení, propustný vzdělávací systém, uznávání kvalifikací a přístup ke všeobecnému zdravotnímu pojištění jsou jen některými podmínkami pro nastavení rovných šancí.

Integrační politika je dlouhodobý proces, který vyžaduje pečlivé vyhodnocování úspěšnosti opatření, práci se zpětnou vazbou cizinců a získávání dobré praxe ze zahraničí. V současné době je v České republice většina důležitých procesů nastavena, jsou však čistě formální. Chybí vůle ze strany státu zjišťovat skutečné dopady opatření a vést

Anna Dumont

socioložka

strategický dialog se servisními organizacemi.

ČSSD by měla ve svém programu coby sociálnědemokratická strana myslet na všechny sociálně ohrožené skupiny, mezi jinými právě i na cizince, a snažit se problémy skutečně zabývat. Jen díky dlouhodobé podpoře politiků, veřejnosti i samotných cizinců bude integrace úspěšná.

A integrace by měl být zájem nás všech. Jedině společnost, kde nebudou lidé vytlačováni na okraj, může fungovat harmonicky a s minimem problémů. Není to jen sen. Existuje mnoho příkladů, které dokazují, že tato snaha není předem odsouzená k neúspěchu. Je to jen o naší vůli pasovat se s výzvami, které před nás klade současná doba. ☑

DEVADESÁTKY VERSUS EVROPSKÁ UNIE

Odpoověď západních zemí na brexit je: Více Unie! Přidáme se?

Patrik Eichler
novinář

▷ Naši rodiče mají Evropskou unii jako splněný úkol. O „návratu do Evropy“ snili leckteří už před Listopadem. Zástupy těch, kdo v Unii viděli záruku, že se nevrátí zlodějiny devadesátých let, všudypřítomné rozkrádání eráru, ale třeba i protiněmecké strachy, se později ještě rozšířily. V referendu to v červnu 2003 dalo tři a půl milionu hlasů a něco přes sedmasedmdesát procent pro vstup.

Kdyby naši rodiče žili na Západě, měli by Evropská společenství a Evropskou unii za symbol míru. Pamatovali by rozbité domy asi ještě z cesty do školy. Věděli by, že spolupráce Německa a Francie, dvacet let předtím nesamozřejmě jako nemožná, nechala v Evropě vyrůst předtím nevídané sociální státy. Spojovali by si sedmdesátá léta ne s Husákem, ale s prací, ze které se ve čtvrtek dalo odejít dřív, v pátek dokonce po obědě a každý měl dostatek volného času.

Ofenzíva kapitalismu zasáhla obě strany bývalé železné opony podobně. Zkratka dovolí napsat, že naši kolegové na Západě začali klesat z větší výšky. A že jejich nástroje, třeba odbory, byly účinnější v brzdění.

Každému jeho vlastní obavy

Vykládáme dnes různé spory mezi voliči pro- a protievropských stran a kandidátů v těch a oněch volbách. Je na místě zdůraznit, jaké ztráty se kdo bojí. Proevropané na Západě se oprávněně obávají konce míru. Je to vzpomínka na ty rozbité ulice. A je to vědomí, že uzavírání hranic vždycky znamenalo válku.

My konec války se vznikem Unie spojený nemáme. Mnohem oprávněněji se můžeme bát návratu do devadesátých let. Do doby „mafianského kapitalismu“, Koženého

„jistoty desetinásobku“, Jonákova Discolandu Sylvie nebo následující České televize Jany Bobošíkové. Jak blízko do devadesátých let máme, ukazuje nejen památná Klausova amnestie z ledna 2013. Ale nakonec i fakt, že jedním z hrdinů konce jara 2017 byl u nás devadesátkový Jiří Kajínek.

Když se bát nebudeme, utečou

Důvěra zemí na jihu Unie ve společný projekt prošla těžkou zkouškou v době politiky škrťů. Sami jsme tu vedli debaty, kdo je línější a kdo vypije více ouza. Německo šokoval výsledek hlasování o brexitu v červnu 2016. Jak Německo, tak i Španělsko, Portugalsko či Itálie ale na ten

se třeba v Evropském parlamentu vedou docela veřejně.

Takže do devadesátek?

Proč by nás kolegové ze Západu neměli nechat propadnout se znovu do našich devadesátých let? Účinný je dnes asi jen jeden argument. A sice, že síla Unie bez středoevropských či balkánských zemí bude výrazně menší – geopoliticky i hospodářsky – než síla, kterou bude mít Unie s námi.

Proč by ale na nás měli čekat, když nám tak dlouho trvá pro cokoli se rozhodnout, to už se vysvětluje těžko. Je přitom docela zjevné, že na naše případné návrhy budou naši

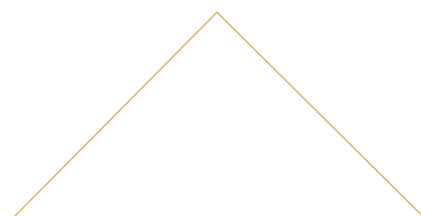
Síla Unie bez středoevropských či balkánských zemí bude výrazně menší – geopoliticky i hospodářsky – než síla, kterou bude mít Unie s námi.

šok nakonec našly odpověď: Více Unie (jakkoli v různých variacích)! A je na nás, zda se přidáme.

Odpoověď Více Unie! má u zakládajících států Evropských společenství, ale stejně tak u států z Iberského poloostrova, stejnou podobu: Chceme silnější eurozónu. Chceme pro země platící eurem společné ministerstvo financí. A nakonec chceme i společnou vládu a parlament pro ty, kdo platí eurem.

Odpoověď Více Unie! není žádné přání otcem myšlenky. Je v konkrétních návrzích obsahem diplomatických depeší i předmětem debat, které

kolegové reagovat stejně jako třeba na ty španělské. Že totiž Unie přežije jen tehdy, když prokáže, že umí zapojovat slabší. A že k tomu eurozóna potřebuje ministerstvo financí. A vyhodit nás, protože zdržujeme ty rozhodnuté. Ty, co chtějí zapojovat slabší, kteří se chtějí přidat. ☑

KINEMATOGRAFIE KUCHYŇSKÉHO DŘEZU

Sociální film ve Velké Británii.

▷ V souvislosti s nedávným úspěchem snímku tradičně apelujícího režiséra Kena Loache Já, Daniel Blake (I, Daniel Blake, 2016) se nabízí poukázat na silnou tradici sociálně citlivého filmu ve Velké Británii. Pravděpodobně dodnes nejvýraznějším představitelem tohoto fenoménu bylo tzv. kitchen sink cinema. Toto hnutí na přelomu 50. a 60. let akcentovalo v britské kinematografii prvek nezávislosti, sociální reflexe a „skutečného života“. Původ kinematografie kuchyňského dřezu (jež je jako hnutí uvažováno až ve zpětném historiografickém pohledu) vězí v jiném, tentokrát od počátku manifestovaném hnutí Free Cinema.

Free Cinema bylo anglické nezávislé dokumentaristické hnutí 50. let. Jeho hlavním cílem bylo poukázat i na dosud opomíjené nižší vrstvy britské společnosti. Obdobně jako

V sobotu večer, v neděli ráno

(Saturday Night and Sunday Morning, Karel Reisz, 1960)

Název tohoto filmu zná pravděpodobně každý z kultovní televizní scénky Felixe Holzmann, jejíž hlavní hrdina by rád šel v pátek večer do kina, ale tam jako na potvoru hrají pouze italské drama Včera, dnes a zítra a právě Reiszovo V sobotu večer, v neděli ráno. Daný britský film můžeme označit za tresť a jeden z uměleckých vrcholů „kuchyňského dřezu“. Hlavní hrdina, mladý dělník Arthur, hluboce nenávidí svou práci v továrně i životní pasivitu svých známých a rodičů. Podobně jako Jimmy Porter, hrdina dřívějšího filmu Ohlédni se v hněvu (Look Back in Anger, Tony Richardson, 1958), který byl jedním ze zakládajících děl nového filmového směru, ale Arthur vzdoruje sociální realitě marně.

francouzská nová vlna vzešlo z opozice k etablované kinematografii a tvůrci hnutí se rekrutovali z řad kritiků a teoretiků filmu. V případě Free Cinema byli zásadními osobnostmi: Lindsay Anderson – filmový publicista a přispěvatel do levicového tisku New Statesman; Andersonův spolužák z Oxfordu, divadelní kritik Tony Richardson a český expat, dramaturg British Film Institute (BFI) a filmový kritik Karel Reisz. S pomocí experimentálního fondu BFI započali svůj příspěvek britské kinematografii tvorbou krátkých dokumentů. Pozornost v nich upírají na současnou „working class“ a na život mladých lidí. Vypovídajícími dokumenty jsou hlavně Maminka to nedovolí (Momma Don't Allow, Tony Richardson, 1956) a My jsme hoši z Lambethu (We are the Lambeth Boys, Karel Reisz, 1958) o životním stylu tehdejších teenagerů – např.

Osamělost přespolního běžce

(The Loneliness of the Long Distance Runner, Tony Richardson, 1962)

Příběh Colina Smithe – dalšího mladého muže (ostatně jedinou výraznější ženskou hlavní protagonistkou filmů „kuchyňského dřezu“ byla pravděpodobně Jo ze snímku Kapka medu, A Taste of Honey, Tony Richardson, 1961). Tentokrát jde o neutěšeného a problémového chovance nápravného zařízení, který nicméně vyniká v přespolním běhu. Příběh zachycuje jeho váhání mezi oddáním se sportovní vášni a vzpourou proti autoritativnímu vedení ústavu, které by rádo z jeho úspěchů těžilo.

Karolína Davidová
filmová producentka
Ivan David
právník

chlapecké kluby dělnické vrstvy na jihu Londýna trávící čas tancem na hudbu skiffle, kriketem a kouřením cigaret, stejně jako kreslením a debatami o společnosti – a filmy Andersona Každý den kromě Vánoc (Every Day Except Christmas, 1957) o rutině trhovců na Covent Garden či Poznamenané děti (Thursday's Children, 1954) o neslyšících školáčkách.

Právě na tyto dokumenty vzápětí navázali členové Free Cinema celovečerní hranou tvorbou. Ve své kinematografii skutečného života zaměřili pozornost na rebelující protagonisty z řad dělnické třídy, přivedli do kina (již v literatuře a na divadle rezonující) trend „rozhněvaných mladých mužů“, beroucích v potaz třídní (po)vědomí.

Z tohoto výhonku britského kina bychom rádi doporučili filmy:

Ten sportovní život

(This Sporting Life, Lindsay Anderson, 1963)

Zápletka filmu je do značné míry podobná Osamělosti přespolního běžce. I zde sledujeme jedince z nižšího sociálního prostředí, horníka Franka Machina, kterému se otevírá potenciální hvězdná sportovní kariéra, tentokrát v ragby. Ale pointa filmu je snad ještě bezútešnější. Zatímco Colin Smith se snad mohl utěšovat, že svět mimo pašák nebude tak hrozný, Frank vidí, že před všeobecnou zkorumpovaností a zkostnatělostí britského třídního systému není úniku ani pro úspěšného sportovce.

Při sledování filmu Já, Daniel Blake se tedy zdá jasné, že žádný ze zásadních problémů, na které poukazovali tvůrci kitchen sink cinema, nebyl dosud vyřešen.

ZAKLÍNÁNÍ (SE) VELKÝMI SLOVY

O knize „Tyranie: 20 lekcí z 20. století“.

▶ Známy historik Timothy Snyder specializující se na moderní dějiny střední a východní Evropy, kterému v posledních letech vyšlo hned několik bestsellerů (jmenujme alespoň Krvavé země: Evropa mezi Hitlerem a Stalinem), aktuálně vstupuje na pulty našich knihkupectví s titulem Tyranie: 20 lekcí z 20. století.

Diskutovaná kniha je ze všech Snyderových textů nejpřístupnější i nejpřímočařejší. Nejde sice o nic menšího, než o návod na obranu demokracie – princip knihy je však magicky prostý: V každé z 20 krátkých kapitol Snyder uvede jednoduchý slogan („Přijmi zodpovědnost za podobu světa“, „Věř v pravdu“ atd.) a poté na několika příkladech z historie demonstruje, jak přispělo

k demontáži demokratického zřízení, pokud se lidé danou zásadou neřídili. Takový koncept praktické „brožury“ cílící na nejširší čtenářskou základnu je samozřejmě legitimní. Jeho uchopení ze strany autora má však přinejmenším dva zásadní limity. Za prvé: Historie se nikdy přesně neopakuje. Ani sebelepší analýza mechanismu bolševických a nacistických genocid, k nimž se Snyder uchyluje, nám (sama o sobě) nemůže předpovědět, tím méně cíleně plánovat budoucnost.

Za druhé: Ač se Tyranie tváří jako obecná příručka pro každého, začne být po chvíli čtení zřejmé, že není tak úplně pro každého. Modelovým čtenářem je totiž evidentně dobře zaopáčený liberální městský volič.

Ivan David
právník

Určitě ne volič Trumpa nebo Putina (oba pánové jsou v knize maximálně demonizováni a tím předem vyloučeno pochopení pro jejich příznivce), určitě ne nemajetný člověk (jedno ze Snyderových „knížecích“ doporučení zní, že je zapotřebí co nejčastěji cestovat do zahraničí; současně text opomíjí základní skutečnost, že za vzestupem diktátorů vždy stály obrovské majetkové rozdíly mezi lidmi).

Přestože kniha obsahuje řadu přesných a výstižných postřehů, zraňuje ji Snyderovo nepochopení pro „dolních sedm miliard“ současného světa, kterým se autorovy historizující a moralizující výklady musí nutně jevit jako hlas z docela jiného vesmíru. ☒

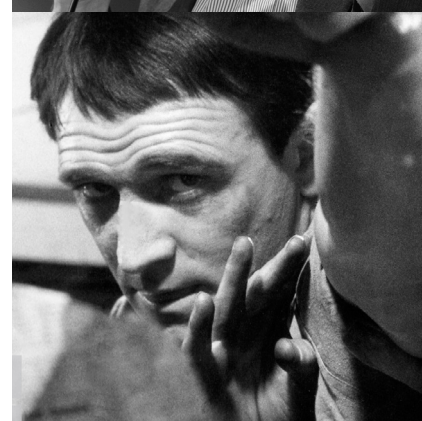
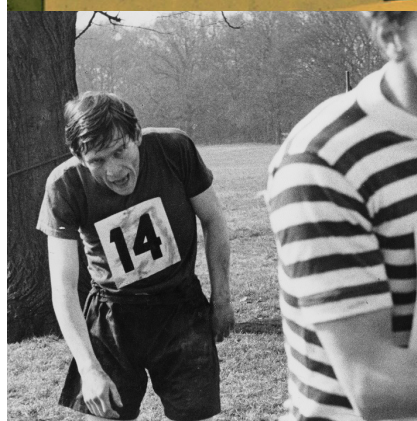
obal knihy Tyranie ▶

Timothy Snyder ▶▶

V sobotu večer, v neděli ráno ▼

Osamělost přespolního běžce ▼▶

Ten sportovní život ▼▶▶

DALŠÍ TÉMATA MĚSTO

udržitelné město

otázka poválečné architektury

fotograf měst David Gaberle

globální majetková nerovnost

demokracie na pracovišti

rostoucí evropské nacionalismy

škola bez hranic

exekuční epidemie

britská sociální kinematografie

